

Coğrafya Eğitiminde Uluslararası Araştırma Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi

The Evaluation of International Research Approaches in Geography Education

Hilmi DEMİRKAYA

Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi
Anabilim Dalı, Burdur-TÜRKİYE

ÖZET

Uluslararası coğrafya eğitimi araştırmaları, hem kuramsal hem de uygulamalı çalışmalar açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Uluslararası coğrafya eğitimi araştırmaları, birçok farklılıkları göz önünde bulundurmaya ve özel bir ilgiyi gerektirir. Dikkate alınması gereken farklılıklar, hem kültürel hem de tarihsel öneme sahip olup, öğrenme için bir temel oluştururlar. Örneğin; müfredat programı, okulların yapısı, öğrencilerin yaşları, okulların finansmanı ve eğitsel başarıyı etkileyen değerler v.b. Bu araştırmada, coğrafya eğitimini etkileyen uluslararası faktörler dört aşamada ele alınmıştır. Birinci bölümde, uluslararası araştırma dikkate alındığında başvurulması gereken bibliyografik kaynakların önemi tartışılmıştır. Alanda yapılmış çalışmalara aşina olmak için coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalarla ilgili çok sayıda bilgi derlenmiştir. İkinci bölümde, coğrafya eğitimi üzerine yoğunlaşan ya da onu etkileyen farklı türdeki uluslararası araştırmalar tartışılmıştır. Üçüncü bölümde, uluslararası araştırmaların tasarımı üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde, yani sonuç ve öneriler kısmında ise, uluslararası araştırma yapmanın önemi tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Coğrafya Eğitimi, uluslararası araştırmalar, araştırma yaklaşımları

ABSTRACT

International research in geography education is a domain rich in potential for both theoretical and applied studies. International research in geography education requires special consideration for and attention to the many differences, both cultural and historical, that form the basis for learning, such as the curriculum, the structure of the schools, the ages of students, the financing of schools, and the value placed on educational achievement. This paper looks at and discusses four aspects of international research that have implications for geography education, and of which researchers should be aware. The first part discusses the importance of bibliographic sources that should be consulted when considering international research. A significant amount of information about international research in geography education has been

compiled, and familiarity with prior studies is important. The second part discusses several different kinds of international research study that either focus on or have implications for geography education. The third part of the article looks at how international research is designed, and the fourth section discusses the reasons why it is important to undertake international research.

Key words: Geographical education, international research, research approaches

1. Giriş

Coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalar, hem kuramsal hem de uygulamalı çalışmalar açısından zengin potansiyeli olan bir uzmanlık alanıdır. Çeşitli ülkelerde burs eşgüdümlü çalışmaları içeren mevcut araştırmaların gerçekleştirilmesi, modern iletişim araçları vasıtasıyla kolaylıkla sağlanabilmektedir. Bilgi paylaşımı belge geçer, telefon ya da elektronik posta yoluyla yapılan anında işbirliği, birçok külfeti ve zaman sınırlamasını ortadan kaldırmaktadır. Uluslararası araştırmaların yapısında sık sık kullanılan paradigma, yakın geçmişteki gelişmeler ya da geleneksel bilimsel araştırma kriterleri ile uyumlu değildir. Eğitimde uluslararası araştırma, hem kültürel hem de tarihî bir çok farklılıklara özen gösterilmesini ve özel bir ilgi duyulmasını gerektirir. Bu kültürel ve tarihi farklılıklar, eğitsel başarıya verilen değer, okulların finansmanı, öğrencilerin yaş durumları, okulların yapıları ve program gibi öğrenmeye temel oluşturan konulardan meydana gelir. Fakat, uluslararası çalışmaların tasarlanması ve yürütülmesindeki zorluklar, iyi planlanmış bir çalışmanın sonucundan yararlanabileceğimiz bilginin kazanılmasına engel teşkil etmemelidir.

Bu araştırmada, coğrafya eğitimine yönelik doğurguları olan ve araştırmacıların haberdar olmaları gereken uluslararası araştırmaların dört farklı boyutu üzerinde durularak, tartışılacaktır. Araştırmanın birinci bölümünde; uluslararası çalışma yapılırken başvurulması zorunlu olan bibliyografik kaynakların önemine değinilecektir. Coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalarla ilgili önemli miktarda bilgi derlenmiş ve önceki çalışmalarla ilişki kurulmasına özen gösterilmiştir. İkinci bölümde; coğrafya eğitimi üzerine odaklanan ve coğrafya eğitimine yönelik doğurguları olan çeşitli

uluslararası araştırma türleri tartışılarak, değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde; uluslararası araştırmaların nasıl desenlendiği ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise; uluslararası çalışma yapmanın önemi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın farklı bölümlerinde, coğrafya eğitimi ile ilgili uluslararası araştırma konularının hepsini incelemek, değerlendirmek elbette mümkün değildir. Bu yüzden, araştırmada uluslararası araştırma konularının sadece belli bir bölümüne değinilmiştir (Stoltman, 1996:65).

1.1. Coğrafya Eğitiminde Bibliyografik Çalışmalar

Coğrafya eğitiminde uluslararası çalışmalara yönelik sadece tek bir kaynak yoktur. Alanda yapılan çalışmaların zenginliği, farklı ülkelerdeki araştırmacılar ve araştırma kurumları tarafından hazırlanan birçok bibliyografyadan kaynaklanmaktadır. Uluslararası çalışmalar, genellikle araştırma literatürünün küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Fakat yine de bu bibliyografyalar, uluslararası boyutlarda mevcut çalışmalar üzerine fikir edinmek açısından hem kuramsal hem de uygulamalı araştırmalar için önemli kaynaklardır. Örneğin, İngiltere'deki bir araştırma bibliyografyası (Graves, 1972) coğrafya öğretiminde bir yüzyıl boyunca yaşanan süreci özetlemektedir. Coğrafya öğretimi alanındaki araştırmaları ele alan kapsamlı bibliyografya ve özetler Almanya gibi bazı ülkelerde de yayımlanmıştır (Sperling, 1978). Örneğin, ABD'de coğrafya eğitimi üzerine bibliyografya ve araştırma raporlarında çok sayıda uluslararası çalışmaya yer verilmektedir.

Coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalar üzerine bilgi veren temel kaynaklardan birisi doktora tezleridir. Tezler, Uluslararası Tez Özetlerinde (Dissertation Abstracts International) konulara göre sınıflandırılmıştır. Fakat, bazı doktora tezlerinin sınıflandırılması bir dizi yayında daha ayrıntılı olarak verilmiştir. ABD'de Sosyal Bilgiler İçin Ulusal Kurul, coğrafyayı da içine alan Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında tamamlanmış tezlerin listesini yayınlamaktadır. Bu liste, doktora düzeyindeki araştırmaları kapsayan hem coğrafya eğitimi konularını hem de inceleme alanlarını yansıtmaktadır. Diğer disiplinlerle birlikte, coğrafya eğitimi alanında yapılmış doktora tez özetlerine UMI, ProQuest Digital Dissertations yoluyla ulaşmak mümkündür.

İnternette <http://www.lib.umi.com/dissertations/search> adresinden girilerek coğrafya eğitimi alanında yapılmış doktora tez özetleri ve tezin ilk 24 sayfalık kısmı ücretsiz olarak elde edilebilmektedir. Tezin bütününe ulaşmak için ise belli bir ücretin ödenmesi gerekmektedir. Yine internette, <http://www.lib.umi.com/dxweb/results> adresinden girilerek coğrafya eğitimi alanında yapılmış yüksek lisans ve doktora tez özetlerine ulaşılabilir.

İnternet ortamında bazı doktora tezlerinin bütün olarak “pdf.file” şeklinde yayınlandığı adresler de mevcuttur. Burada bunlardan birkaç tanesine kısaca değinilecektir. <http://scholar.lib.vt/thesis/available/etd> adresinden girilerek “digital library and archives” yoluyla birçok tez full-text olarak elde edilebilir. Electronic Theses and Dissertations, (ETD) özellikle Amerika ve dünyanın diğer yerlerinde akademik çalışmaları meslektaşlarıyla paylaşmak isteyen araştırmacılar tarafından en fazla kullanılan internet sitelerinden birisi hâline gelmiştir. Burada tam olarak yayınlanan tezlerden elde edilen bulgular, dünyanın bir başka bölgesindeki araştırmacılar tarafından da aynı ölçekler uygulanarak elde edilen bulgularla karşılaştırılma şansına sahiptir (Edminster, 2002:4).

Türkiye’de yapılmış uluslararası coğrafya eğitimi araştırmaları YÖK kütüphanesinden fotokopi yoluyla elde edilebilmektedir. Ülkemizde YÖK, araştırmacılar için her türlü kolaylığı sağlamaktadır. YÖK bünyesinde faaliyette bulunan ULAKBİM, (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) araştırmacıların internet vasıtasıyla kendilerine ulaşması hâlinde yurt içinde ve dışında yapılmış her türlü yüksek lisans ve doktora tezlerini araştırmacıların hizmetine sunmaktadır. <http://www.ulakbim.gov.tr> adresinden girilerek, temas kurulan görevliler, araştırmacılar tarafından istenilen tez ve makaleleri en kısa zamanda bularak araştırmacılara ulaştırmaktadırlar.

Coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalar, önemli referans bölümlerini içeren karşılaştırmalı eğitim çalışmaları ve makalelerini de kapsamaktadır. Bunlar, uluslararası Coğrafya Birliği Coğrafya Eğitimi Komisyonu tarafından tamamlanan coğrafya eğitiminde uluslararası araştırma çalışmaları ve araştırma metodolojisini içerir (Graves,

1984). Bu ciltlerde, coğrafya öğretimi üzerine araştırma yapan on bir ülkedeki araştırmacılar tarafından hazırlanmış makaleler yer alır.

Coğrafya Eğitimi Komisyonu'ndan coğrafya eğitimi alanındaki Alman araştırma monografisi, 1974'den 1984'e kadar Federal Almanya'daki coğrafya eğitimi araştırmalarının bir özeti ile öğretim alanındaki makaleleri verir. İnternet ortamında, coğrafya eğitimini kapsayan kitap, makale ve elektronik kitaplara ulaşmanın çeşitli yolları vardır. Örneğin; <http://search.tandf.co.uk> adresinden girilerek, Taylor & Francis Group Search Results şirketinden makalelerin full-text metinleri elde edilebilir. Bu adresteki kitap ve e-kitap'lara ise belli bir ücret ödenerek ulaşılabilir.

Uluslararası araştırmaları içeren coğrafya eğitimi araştırmaları üzerine bilgi sağlayan diğer bir kaynak, Sosyal Bilimler/Sosyal Bilgiler Eğitimi için ERIC Clearinghouse tarafından hazırlanan veri tabanı bilgileridir. Kurulduğu günden bu yana, Clearinhouse yüzbinlerce belgeyi kataloglamış ve mikrofişe almıştır. Bu belgelerin büyük bir bölümü, dergi ve kitaplardan oluşan mevcut literatürde yayınlanmamıştır.

Özet olarak bibliyografyalar, lisansüstü araştırma tezi listeleri, ERIC Clearinghouse belgeleri, coğrafya ve sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili güncel literatür ve araştırma özetleri coğrafya eğitimi üzerine uluslararası çalışmaları incelemeye yönelik temel kaynakları teşkil eder (Stoltman, 1996:67).

1.2. Uluslararası Araştırmaların Coğrafya Eğitimine Yönelik Doğurguları

Sadece coğrafya eğitimi üzerine yoğunlaşmamış olmasına rağmen, coğrafya eğitimine uygun, farklı tiplerde uluslararası araştırmalar vardır. Bunlardan üçüne burada kısaca değinilecektir. İlk olarak, coğrafya eğitiminde araştırma süreçleri hakkında bilgi veren uluslararası eğitim karşılaştırmalarını içeren geniş tabanlı, büyük ölçekli çalışmalardan bahsedilecektir. İkinci olarak, toplumda egemen olan tutum ve bakış açıları gibi daha geniş konuları incelerken coğrafyadan yararlanan çalışmaları kapsar. Üçüncü olarak ise, uluslararası gruplar arasındaki bu yaklaşımları güncel olarak karşılaştırmayan bir ulusal grubun, uluslararası yaklaşımlarını araştırmayı içeren coğrafya eğitimi araştırmalarından meydana gelir (Stoltman, 1996:67)..

1.3. Büyük Ölçekli Uluslararası Çalışmalar

Geniş ölçekli uluslararası çalışmaları, Uluslararası Eğitsel Başarı Değerlendirme Birliği (International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA) ve Uluslararası Eğitsel Gelişmelerin Değerlendirmesi (International Assessment of Educational Progress – IAEP) oluşturmaktadır. IEA çalışmaları, standart bir formata uygun olarak çok sayıda ülke ile işbirliği içerisinde benzer verilerin toplanmasından meydana gelir. Veriler, ülkelerin karşılıklı olarak analiz ve rapor etmesine izin veren bir modelle izleyerek işlenir. IEA tarafından gerçekleştirilen uluslararası araştırmaların en iyi örnekleri fen bilgisi ve matematik eğitimi alanlarındadır. IEA çalışmalarında coğrafya, yer bilimleri içerisinde yer almaktadır. Çünkü, birçok ülkenin programında coğrafya bir sosyal bilim dalından ziyade yer bilimi rolü oynamaktadır. IEA çalışmalarının uluslararası eğitim raporları çok kapsamlıdır. Coğrafya eğitimi için IEA çalışmalarının önemi, büyük bir uluslararası projenin nasıl organize edildiği, yapıldığı ve raporlaştırıldığını ortaya koyan önemli bir bakış açısı sağlamasıdır. Fen bilgisi ve matematik gibi, coğrafya da pek çok ülkenin programında önemli bir yer edinen ve bir periyodik temel üzerinde uluslararası araştırmalara konu olan geniş bir alandır. Bu araştırmalarda, coğrafya eğitiminde nasıl daha başarılı olunabileceği incelenmektedir.

1.4. Coğrafya Eğitiminin Doğurguları ile İlgili Araştırmalar

Çocukların diğer ülke ve kültürlerle ait insanların ilgilerine yönelik bakış açılarını coğrafyanın dışında sosyoloji, psikoloji ve antropoloji bilim adamları da incelemektedir. Çocukların yabancı insanlara yönelik bakış açıları, dünyanın diğer bölgelerindeki insanlara, 6-14 yaşları arasındaki çocukların zihinsel ve kalıplaşmış imgelerden oluşan bir çalışma desenine uygun olarak gerçekleşmektedir (Lambert ve Klineberg, 1967). Araştırma, 10 ülkeden 11 grup çocuğun görüşlerinin incelenmesiyle oluşturulmuştur. Araştırmada 3300 deneğe ulaşılmıştır. Araştırmada, çocukların ana dillerinde açık uçlu sorulardan oluşan bir mülakat tekniği uygulanmıştır.

Bu araştırmanın coğrafya eğitimi açısından bulguları iki türlü gerçekleşmiştir. Birincisi, araştırmanın içeriğini coğrafya oluşturmuştur. Bu aşamada, öğrencilerin yeryüzündeki diğer insan ve kültürlerle yönelik görüşleri alınmıştır. Bu, yeryüzündeki birçok ülkedeki öğrencilerin coğrafya dersinden kazanması beklenen program hedefleri arasında gösterilmektedir. İkincisi, öğrencilerin bilmedikleri diğer insanlara yönelik görüşleridir. Belli kültürlerle karşı grupların kalıplaşmış düşünce ya da önyargılardan kaçınmaları için uluslararası coğrafya öğretiminde nelerin yapılabileceği araştırılmıştır. Bunların her ikisi de coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalar için kritik öneme sahip sorulardır.

1.5. Ulusal Bir Örneklemin Diğer Uluslara Yönelik Görüşlerinin Araştırılması

Araştırmanın odak noktası uluslararası üzerinedir. Fakat, bu modeli gerçekleştirirken farklı ülkelerdeki öğrenci örneklemelerinden veri toplamaya gerek duyulmaz. Araştırmacılar, diğer ülkelerdeki insanların doğrudan katılımı sağlanmadan, bir ülkedeki öğrencilerin diğer ülkelerdeki insanlara yönelik yaklaşım ve bilgilerini incelerler. Bu türden araştırmalar, uzun zamandan beri literatürdeki yerini almıştır (Jahoda, 1963; Piaget ve Weil, 1951; Pike ve Barrows, 1979). Aşağıda, bu türden makalelerden birisi seçilerek değerlendirilmiştir.

Pike ve Barrows (1979), ABD'deki dört, sekiz ve onikinci sınıf öğrencilerinin diğer ülkelere yönelik bilgi ve tutumlarını araştırmışlardır. Üç aşamalı bir süreç kullanılarak 1728 kişilik bir öğrenci örnekleme seçilmiştir. Seçimde;

1. ABD'de 50 il merkezinden seçkisiz bir olasılık örnekleme belirlenmiş,
2. Her il'de yer alan üçüncü sınıfları temsilen, iki okul seçkisiz örneklem olarak alınmış,
3. Okul içinde belirlenmiş sınıflardan seçkisiz bir öğrenci örnekleme belirlenmiştir.

Dört farklı öğrenci araştırma ölçeği, araştırmacı tarafından her bir sınıf düzeyine yönelik olarak geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bunlar; (1) Öz geçmiş ve ilgi alanları, (2)

Bilgi testi, (3) Diğer ülke ve insanlara yönelik tutumları ve (4) Diğer ülke ve insanları algılamalarından meydana gelmektedir.

Bu çalışmada, karmaşık ve ayrıntılı bir açıklama yapılmış olduğu hâlde, coğrafya öğretimi ile ilişkili bazı önemli sonuçlar çıkarılabilir. İlk olarak, diğer ülke ve insanların fikir ve tutumları konusunda öğrencilerin düşünce yapılarının oluşmasında televizyon büyük bir etkiye sahiptir. İkincisi, yeryüzü ile ilgili büyük temel bilgi eksikliğini ortaya koyarak, her sınıf düzeyindeki öğrencilerin büyük ülkelerin yerlerini belirleme ve açıklama konusunda ciddi kavram yanlışlıklarına sahip oldukları belirlenmiştir. Üçüncüsü, araştırma sonucu ortaya çıkan coğrafi bilgi eksikliği, rahatsız edici düzeyde bulunmuştur. Örneğin, sekizinci sınıf öğrencilerinin %77'si, 12. sınıf öğrencilerinin %61'i Avrupa Birliği olmayan ülkeleri, Avrupa Birliği ülkesi olarak seçmişlerdir. Dördüncüsü, çalışma, yaş ve okullaşma ile etnik merkezli yaklaşımların azaldığına dair bazı kanıtlar olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Çalışmanın uygulamalı ve uluslararası düzeydeki önemi, benzer çalışmalar için önemli bir bilgi, veri ve araç kaynağı sağlayacak olmasından kaynaklanmaktadır. Araştırmada bir ülkeden dışarıya doğru bakma açısından, uluslararası araştırmaların önemi ya da bir eğitsel ve daha büyük sosyal sistemin uluslararası boyutu vurgulanmıştır. Diğer millet ve kültürlerle karşı öğrencilerin ilgi, bilgi, tutum ve algılarının araştırılması, herhangi bir ülkedeki coğrafya öğretimi açısından önemli görünmektedir.

2. Coğrafya Eğitiminde Uluslararası Çalışmalar

Doğrudan coğrafya eğitimi üzerine odaklanmış uluslararası çalışmalar, çeşitli konu tipleri ve araştırma sorularına sahiptir. Burada tartışılacak beş tip uluslararası coğrafya araştırması söz konusudur. Bunlardan her birinin araştırmanın nasıl yürütüleceği sorusuna yönelik özel bir boyutu vardır (Stoltman, 1996:69).

2.1. Uluslararası Program Araştırmaları

Coğrafya eğitiminde program tasarımı ve geliştirme, ulusal bir sorundur. Fakat, her seferinde farklı ülkelerdeki büyük reform ya da eğitsel değişim hareketlerinin aynı

zamanlara rast gelmesi tesadüf değildir. Bunlar, okulların programlarını en son ortaya atılan fikirlerle bütünleştirmek için uygulama programları ve coğrafya biliminde değişen eğilimler üzerine düşünceleri değişen bilim adamları ve program geliştirmecilerin uluslararası işbirliği yoluyla gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin, uluslararası araştırma, lise coğrafya projesinin diğer ülkelerdeki etkilerine bakmak gibi genel bir yöntemle program geliştirmede karşılıklı etkileşimi ele almaktadır. Bazı araştırmacılar, ülkelerin kendi içindeki belli program geliştirme ilişkileri ve etkileşimlerini araştırmaktadırlar (Marsden, 1980). Marsden, Alman Coğrafya Programı Projesini geliştirmeyi öncelik olarak belirlemiştir. Fakat, ABD'deki lise coğrafya projeleri ile İngiltere ve Galler'deki genç yaşta okulu terk eden öğrencilerin karşılaştırılması önemli araştırma soruları arasında yer alıyordu. Disiplin için sosyal bağlamda coğrafyanın imajı ve projeler için ulusal kaynakların rolü, analizde diğer faktörlerle birlikte göz önünde bulundurulmuştur.

Program geliştirmede bu araştırmanın önemi coğrafya öğretiminde fikirlerin karşılıklı olarak değişiminden kaynaklanmaktadır. Bir programın yapısı ve amacı, temelini genellikle bir ülke ya da kültürden alan teori ya da araştırmalara dayanır. Kültürler arası program tasarım ve geliştirme, birçok önemli eğitsel araştırmaya dayanmaktadır. Uluslararası karşılaştırmalı program çalışmaları ve ülkeler arasında ve içindeki doğurguları coğrafya eğitimi için önemli noktalaradır.

2.2. Uluslararası Ders Kitabı Karşılaştırmaları

Batı Avrupa ülkeleri gibi belli ülkelerde ya da dünyanın farklı bölümlerinde yayınlanan ders kitabı analizleri ve bölgedeki diğer ülkelerde ya da yeryüzünde nasıl işlediği 20. yüzyılın başından beri coğrafya öğretiminde dikkatle incelenen bir konudur. Çalışmalar, ülkelerin kendi coğrafya ve insanlarını ele almakla birlikte diğer ülke ya da uluslarla ilgili bilgilerin doğruluğunu araştıran millî ders kitapları üzerinde yapılmaktadır (Mehlinger, 1989). Ayrıca, ders kitaplarında harita ve grafiksel materyalleri de içerecek şekilde bilgilerin doğruluğu da kontrol edilir.

Coğrafya eğitimine yönelik ders kitabı analizi çalışmalarının önemi, küçük yaştaki insanların kendi ülkeleri hakkında doğru bilgi sahibi olmadıklarını incelemek ve bu ülkelerdeki bilim adamları tarafından sağlanan bilgiler yoluyla dünyadaki diğer ülke ve bölgeler hakkındaki bilgilerinin doğruluğunu araştırmaktır. Ders kitapları, bir topluluğun uluslaştırılması ve yurt sevgisi rolünü de oynar. Coğrafya ders kitaplarının hazırlanmasında doğruluk ve bilimsel tarafsızlık, uluslararası ders kitabı analizi çalışmaları yoluyla doğrulanır ve geçerliliği kanıtlanır.

2.3. Uluslararası Anket Araştırmaları

Coğrafi bilgi düzeyinden çevre sorunlarına kadar uzanan birçok konuda karşılaştırmalar yapmak için uluslararası öğrenci anketi araştırmaları literatürde yer almaktadır. Belki de uluslararası coğrafi bilgiyi araştıran en yaygın kuruluş Gallup Poll araştırmalarıdır (National Geographic Society, 1988). Bu organizasyon ABD'ye ilâve olarak 8 ülkede araştırmalar yapmıştır (Gallup Organization, 1989b). Eski Sovyetler Birliği ve diğer ülkelerde uygulanmıştır (Gallup Organization, 1989a). Araştırma, 18 yaş ve üstündeki insanlara içerik alanı ile ilgili coğrafyaya yönelik tutum ve bilgileri elde etmek üzere uygulanmıştır.

Araştırmanın temel amacı, Amerikan yetişkinlerinin coğrafi bilgilerini diğer ülkelerdeki benzer grupların bilgileriyle karşılaştırarak ölçmede kullanılacak verileri toplamaktır. Araştırma sonucunda, Amerikalı yetişkinlerin coğrafi bilgi açısından diğer ülkelerdeki akranlarından daha iyi olmadıkları belirlenmiştir.

Araştırma, coğrafya eğitiminde uluslararası çalışmalar için eğitsel ve pratik bir öneme sahiptir. Eğitsel önemi, araştırmaya katılan her ülkeden sağlanan temel bilgilere dayanmaktadır. Araştırma, birçok diğer uluslararası karşılaştırmalı çalışmaların yetersizliği ile bilimsel örneklem ve veri toplamayı birleştirmektedir.

Öğrenci bilgileri üzerinde program yapılarının etkileri ve cevaplanması istenilen soru tiplerindeki dikkate değer uyumsuzluklar, bilimsel bir tarzda yürütülen araştırmada ortaya çıkan genel bir görüştür.

Araştırma sonucu elde edilen temel veriler, gelecekte aynı gruplar üzerinde araştırma yapacak bilim adamlarına deneklerin 1988 yılındaki coğrafi bilgileri ile karşılaştırma olanağı sunmaktadır. Araştırmanın bir diğer önemli eğitsel boyutu, her ülke için yanıt örüntüsünü vermesidir. Veriler, anket maddelerinin analizi ve sonuçların eğitsel öneminin değerlendirilmesi için her ülkeye çeşitli fırsatlar sağlamaktadır. Veriler, programın değerlendirilmesi ve hem ülke içinde hem de ülkeler arasında işbirliği ile daha büyük eğitim reformları konularının gündeme getirilmesinde kullanılabilir.

Araştırmanın pratik önemi ve sonuç raporları iki şekilde ortaya çıkmıştır. Birincisi, benzer veri toplama teknikleri kullanılarak farklı ülkelerdeki gençler arasında önceki coğrafi bilgi gözlemlerini doğrulamıştır (Barrows, 1981). Örneğin, ABD’de popüler medya, zaman zaman coğrafi bilgi eksikliğine dikkatleri çekmektedir. ABD örneklemleri ulusal örneklemler için coğrafi bilgi sıralamasında iyi bir örnek değildir. Fakat, bütün kategorilerde böyle değildir. Çalışma, bilim adamları ve politikacıların coğrafyanın önemini değerlendirebilecekleri temel verileri sağlar. Araştırmada yer alan coğrafi bilgileri kendi ülke vatandaşlarının bilip bilmemesinin önemini tartışmışlardır. Cevapların büyük bölümü “evet” olarak gerçekleşmiş ve araştırma sonuçları ulusal eğitimin hedef ve önceliklerinde coğrafyanın içeriğinin değerlendirilmesine yardımcı olmuştur.

2.4. Uluslararası Öğrenci Başarısı Araştırmaları

Coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalara yönelik en fazla kullanılan yaklaşımlardan biri, farklı ülkelerdeki öğrencilerin coğrafi bilgilerini ya da başarılarını ölçmek için aynı ölçeğin kullanılmasıdır. Ölçekten elde edilen ortalama puanlar karşılaştırılır ve her bir grubun göreceli başarısı belirlenir. Örneğin, Uluslararası Coğrafya Birliğinin (International Geographical Union) Coğrafya Eğitimi Komisyonunun InterGeo Projesi. InterGeo, bir uluslararası test tasarımı ve düzenleyicisi takımı tarafından geliştirilmiştir. Lise öğrencileri için coğrafya programına dönük sorular 20 ülkeden toplanmış, üst üste sıralanarak incelenmiş ve bir örnek başarı testi geliştirilmiştir. Test, daha sonra Coğrafya Eğitimi Komisyonu üyeleri tarafından farklı ülkelerdeki öğrencilere uygulanmıştır. Ölçeğin prototipinde yer alan maddelere yönelik

yorum ve değerlendirmeler teste son hâlini vermek amacıyla kullanılmıştır (Stoltman ve Niemz, 1992a).

Bu son versiyon, kendi ülkelerindeki lise öğrencilerine uygulamaları için komisyon üyelerine dağıtılmıştır. Veriler, veri işleme merkezine gönderilmiş, işlenmiş, yorum ve analiz için komisyon üyelerine geri gönderilmiştir. Her araştırmacı bir ülkenin sonuçlarını değerlendirmiştir. Her ülkeden elde edilen veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Veri toplama aşamasında bilimsel kontrollerin yetersiz olduğu göz önünde bulundurulmuştur. Veriler, InterGeo II ölçeği üzerine uluslararası örneklem için başarıda karşılaştırmalı bir raporun hazırlanmasında kullanılmıştır.

Uluslararası coğrafya başarısını merkeze alan eğitsel çalışmaların anlamlılığı çok sınırlıdır. Örneklem seçimi ve uygulama kontrollerinin yetersizliği yüzünden ülkeler arasında karşılaştırmalı çalışmaların geçerliliği sınırlıdır. Yine de, programların gözden geçirildiği ülkelerde böyle çalışmaların eğitsel önemi büyüktür. Bu tür araştırmalar sayesinde farklı ülkelerdeki coğrafya eğitimcileri çalışmalarında işbirliğine yönelebilirler. Bu tür işbirlikleri sayesinde uluslararası coğrafya eğitiminin öneminin tartışılması ve ortak çalışmalar yapılması sağlanabilir.

2.5. Uluslararası Öğrenci Tutum ve Davranışları Araştırmaları

Uluslararası coğrafya araştırmalarından birisi de yeryüzünün farklı kısımlarında yaşayan insanların çevreye ya da doğaya karşı tutumlarının araştırılarak karşılaştırılmasıdır. Böylece, farklı bölgelerde yaşayan insanların doğaya karşı neden farklı ya da benzer tutum ve davranışlar sergiledikleri ortaya çıkarılabilmektedir. Bu konuda yapılmış birçok araştırma bulunmasına rağmen, burada örnek olarak seçilen bir yüksek lisans tezi ele alınacaktır.

Frost (2000) “Kuzey-Merkezî Florida ve Peru Amazonlarında Yaşayan Genç Yetişkinlerin Ormana Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması” adlı çalışmada, yeryüzündeki orman örtüsünün gittikçe azalmasından yola çıkarak, bireylerin tutumlarının davranışlara yansıdığını belirtmiş ve insanların ormana karşı olan tutumlarının belirlenmesinin ormanların korunması açısından son derece önemli

olduğunu ifade etmiştir. Araştırmada Iquitos, Peru ve Kuzey-Merkezi Florida’da yaşayan genç yetişkinlerin ormana yönelik tutumları araştırılmıştır.

Araştırmanın hedefleri arasında; “orman” kavramının nasıl algılandığının araştırılması, bir tutum tipolojisi alanının oluşturulması, Peruluların ve Floridalıların ormana karşı tutumlarının karşılaştırılması ve tutum alanını etkileyebilecek diğer spesifik değişkenlerin belirlenmesi yer almıştır. Araştırma hipotezi, Floridalı genç yetişkinlerin Perulu genç yetişkinlere göre daha dürüst (ahlâkçı), doğacı, insancıl ve daha az faydacı oldukları üzerine kurulmuştur. Araştırmaya 1231 genç yetişkin katılmıştır.

Kellert’in insan değerleri tipolojisine dayalı dört tutum alanı tanımlanmıştır. “HSN” (Humanistic-Scientific-Naturalistic) alanı; insancıl, bilimsel ve doğacı tutumların bir bileşeni olarak tanımlanmış ve ormana karşı duygusal yakınlık ve merak duygusunu temsil etmektedir. “UD” (Utilitarian-Dominionistic) alanı; faydacı ve egemen olmanın bir bileşeni olarak tanımlanarak, ormanları yönetme, kontrol etme ve kullanmayı temsil etmektedir. “dürüst” (Moralistic) alan; ormanların bitki ve hayvanlara yaşama ortamı sağladığını öne sürmektedir. “olumsuz” (Negativistic) alan ise, ormanların korku verici yerler olduğunu savunmaktadır.

Florida ve Perulu katılımcıların tutum profilleri beklenmeyen düzeyde benzer bulunmuştur. Dürüst tutum alanı her iki örnekleme de en güçlü çıkmıştır. Bunu sırasıyla HSN, UD ve olumsuz alanlar izlemiştir.

Araştırma hipotezini desteklemesi açısından, Perulular, Floridalılara oranla daha anlamlı UD tutum puanları almışlardır. Fakat, araştırma hipotezine zıt olarak, Perulular yine anlamlı düzeyde daha yüksek HSN ve olumsuz tutum puanları elde etmişlerdir. Yine, yönetme ve kontrol etme (UD alanı) tutumları ile anlama ve katılım (HSN alanı) tutumları Floridalı grupta negatif ilişki gösterirken, Perulu grupta göstermemiştir.

Perulu ve Floridalı grupların tutum alanlarını farklı çoklu değişkenlerin etkilediği ortaya çıkmıştır. Florida’da dört tutum alanının hepsi de katılımcıların cinsiyeti ve çevre konusunu diğer insanlarla tartışma düzeylerinden etkilenmiştir. Peru’da ise, dört tutum alanını da etkileyen tek değişken, yaş değişkeni olmuştur. Peru ve Floridalı genç

yetişkinler arasında uyumlu değişken ilişkileri de bulunmuştur. HSN alanının bir ormanda vakit geçirme, çevre konusunu diğer insanlarla tartışma ve bayanlar arasında arttığı görülmüştür. UD alanı bir ormanın tekrar oluşturulabileceği söz konusu olduğunda artış göstermiştir. Olumsuz alan ise yaş, bir ormanda vakit geçirme ve bilgiyle orantılı olarak azalma göstermiştir.

3. Coğrafya Eğitiminde Uluslararası Bir Proje Nasıl Desenlenir?

Coğrafya eğitiminde uluslararası bir araştırma projesi için farklı önemli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler; bir araştırma konusu seçimi, araştırma takımı, araştırma deseni, iletişim, verilerin analizi, bulgular ve sunum ya da sonuçların yayınlanması gibi geleneksel araştırma yöntemlerini içerir. Uluslararası araştırmalarda göz önünde bulundurulması gereken 5 büyük kategori bulunmaktadır (Stoltman, 1996:72):

1. Veri toplama araçları
2. Örneklem seçimi
3. Program
4. Anne-baba etkisi
5. Öğretmenler

Bu kategorilere çözüm yolu bulacak herhangi bir uluslararası araştırma deseni seti henüz mevcut değildir. Çünkü, araştırma ile herhangi bir çalışmayla doğrudan ilişkili olmayan özellikler arasındaki etkileşim ve konuların yayılım alanları karmaşıktır. Fakat, coğrafya eğitiminde uluslararası araştırma projeleri, aşağıdaki kategorilerin çalışmayı nasıl etkileyeceğini incelemelidir.

3. 1. Veri Toplama Araçları

Coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalar, kültürlü denekler için ilginç ve veri toplamanın bilimsel özelliklerine uygun ölçü araçlarına gereksinim duyar. Test ve anketler, araştırmaya dahil edilecek olan ülkelerin programları esas alınarak, uluslararası coğrafya program ve test geliştirme uzmanları tarafından formüle edilmelidir. Araştırmanın sınıf ortamlarında yapıldığı durumlarda, öğretmenlerin gelişme ve gözden geçirme süreçlerine mutlaka dahil edilmeleri sağlanmalıdır. Önceki

ölçme araç ve anketlerinin kritik edilmesi uluslararası ölçeklerin tasarım ve geliştirilmesi süreci içinde yapılmalıdır. Benzer ikazlar, mutlaka yazılı anket teknikleri ve katılımcı gözlem yöntemlerinin kullanılması için de gereklidir. Veri toplama, araştırma desenine uygun olarak yansız ve önyargısız olmalıdır.

3.2. Örneklem Seçimi

Olası ulusal okul ve öğrenci örneklemi, kapsamlı çalışmalar için zorunludur. Araştırma çalışmalarına katılacak örneklem, evrene genellenebilmelidir. Bilimsel örneklem seçme süreçleri kullanılarak evren içerisinde dikkatli bir şekilde seçilmelidir. Coğrafya eğitiminde uluslararası çalışmaların gerçekliği, araştırmacıların genellikle seçtikleri örnekleme güvendiklerini ortaya koymaktadır. Bu bir diğer araştırma projesinde öğrencilere kolaylıkla ulaşabilen meslektaşlarının bulunduğu okullardaki mevcut sınıfların varlığı sayesinde mümkündür.

Titiz örneklem seçimi süreçlerinin uygulanmadığı katılımcılardan oluşan bir örneklemin kullanıldığı gibi, süreçlerin açıkça belirlendiği ve örneklemin dikkatli bir şekilde seçildiği süreçler de kabul edilebilir. Çok başarılı çeşitli örneklem tekniklerini kullanan uluslararası araştırma çalışmaları da vardır (Stevenson ve diğerleri, 1986). Diğer önemli uluslararası çalışmaların örneklem süreçlerinde, planlanan herhangi bir coğrafya eğitimi için uygunluklarının gözden geçirilmesi gerekir.

3.3. Program Özellikleri

Uluslararası çalışmalar, genellikle programı nelerin oluşturduğu sorusu ve ölçme araçlarının içerik geçerliğini belirleme sorunu ile karşı karşıya kalır. Örgün program, bir karşılaştırmalı çalışma içindeki faktörü meydana getirmesi gereken temel bir özellik ve dikkatli analizlerden oluşur. Program özellikleri, sınıf ve diğer ortamlara getirilen coğrafya materyallerinin kullanım alanına kadar genişletilebilir. Coğrafi içeriğin uygulama ya da çalışma zamanı süresi, çeşitli ülkelerin her birinin programlarında benzer materyallerin görünmesine rağmen, önemli farklılıklar gösterebilir. Dışardan ya da bitirme sınavları ve yeterlikleri sorunu da vardır. Bir ülkede bir sınavdan geçmek için

belli bir zaman periyodunda coğrafya öğrenimi görmek, formal değerlendirmenin yapılmadığı bir diğer ülkenin ürünlerinden farklı olabilir.

İnformal programlar da coğrafya öğrenimi üzerinde etkilidir. Bir araştırma çalışmasının tasarlanmasında başedilmesi gereken pek çok zorluk bulunmasına rağmen, onun etkileri ve uygunluk çalışması yapıldığı zaman kabul edilmesi önemlidir. Ev ödevinin rolü ve ne kadar verildiği ve sunulan bilgi üzerinde medyanın etkileri örgün programı güçlendirebilir ya da destekleyebilir. Bunlar, mutlaka göz önünde bulundurulması gereken önemli hususlardır. Araştırmacıların sık sık bu tür değişkenleri kontrol edemeyecekleri durumlar ortaya çıkabilir. Fakat, her şeye rağmen onların topladıkları veriler, analiz ve yorumlamada hassas ve kolaylaştırıcı bir rol oynayabilir.

3.4. Anne-Baba Etkisi

Aslında, eğitimin okulun ötesine uzanan çok geniş bir alana yayıldığı kabul edilmektedir. Ev ve anne-baba, öğrenmede önemli bir role sahiptir. Bazı kültürler, çocuklardan eğitsel başarı konusunda büyük beklentiler içerisindeyken, diğer bazı kültürler çocuklarının sosyal gelişimine daha fazla dikkat ederler. Öğrenmeyi etkileyen pek çok kültürel faktör, eğitimde değerler ya da eğitime yönelik anne-baba tutumları bağlamına dayandırılmaktadır. Eğitimin görelî önemini etkileyen kültürel farklılıklar ve faktörler, coğrafya eğitiminde dikkat edilmesi gereken uluslararası ve kültürler arası önemli öğelerdir.

3.5. Sınıf Öğretmenleri

Örgün öğrenme ortamlarında öğretmenin rolü, özellikle önemli olup, okul dışına kadar uzanan bu rolün derecesi öğrenme için anlamlı bir faktördür. Öğretmenlerin özellikleri, özgeçmişleri, örgün çalışmaları, yaşantıları ve daha birçok konu öğretmenlerin rollerinin araştırılmasında göz önünde bulundurulması gereken konulardır. Doğanay (2002) öğretmenlerin görevlerinin sadece derslerini anlatmak olmadığını belirterek, onların aynı zamanda çocukları ve gençleri eğiten, yani eğitim yapma sorumluluğu bulunan meslek mensupları olduklarını ifade etmiştir. Nitelikli bir öğretmen, sadece eğitim süreci içerisinde öğrendikleriyle yetinmez. Eğitim ve öğretimin, hayat boyu

görevi olduğunu asla unutmaz. Kendisini yeniliklere açık tutarak, sürekli yeni bilgilerden haberdar olur (Doğanay, 2002:411).

4. Sonuç ve Öneriler

Gün geçtikçe eğitimde uluslararası çalışmaların öneminin arttığı görülmektedir. Bu çalışmalar, uluslararası ölçütler üzerine temellendirilmiş bir ülkenin zayıf ve güçlü yönlerini değerlendirmek için de çeşitli olanaklar sağlar. Günümüzde, ülkeler arasındaki ilişkiler gittikçe artmakta ve ülkeler birbirlerine yakınlaşmaktadır. Her alanda uluslararası standartlar ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalar birbirleriyle rekabet hâlinde olan üç nedenden dolayı önemlidir.

Birincisi, uluslararası araştırmalar, diğer ülkelerin başarılı eğitim programlarından yararlanma için bir fırsat verir. Bu uluslararası karşılıklı etkileşim, yüksek kalitede coğrafya öğretimine götüren süreçlerin oluşturulması ve programda yer alan öğrenme için zorunludur. Daha iyi coğrafya öğretimi ve öğrenme yollarını geliştirmek için araştırmaya gereksinim vardır. Coğrafya eğitimi için modellerin dikkatle karşılaştırılması sayesinde fikirlerin faydalı bir şekilde uygulanması sonucu ortaya çıkabilir.

İkincisi, uluslararası araştırmaların zihinsel ve bilimsel yararları ilgi çekici ve ödüllendiricidir. Dünyanın farklı bölümlerindeki coğrafya eğitimcileri birçok benzer ya da aynı soruların cevaplarını bulmaya çalışmaktadırlar. Örneğin; başka yerlerde yaşayan öğretmenler, öğrencileri arasındaki temel kavramsal gelişmelere nasıl yaklaşmaktadırlar? Coğrafyanın herhangi bir konusunun öğretiminde hangi öğretim yöntemi daha iyi sonuçlar vermektedir? Ya da hangi yöntem yetersiz kalmaktadır? Bu ve buna benzer soruların cevabını araştırmak için zihinsel merak ve araştırma yapılmalıdır.

Üçüncüsü, coğrafya eğitiminde uluslararası araştırmalar, politikacılar üzerinde önemli bir etki bırakabilmektedir. Bir bireyin kendi ya da bir diğer ülkenin eğitim sistemindeki başarısı ya da başarısızlığı üzerine bilgi kaynağı oluşturur. Eğitim sisteminin nasıl geliştirilebileceğine yönelik bilgiler verir. Öncelikle eğitim reformu için seçeneklerin değerlendirilmesi, diğer ülkelerdeki eğitim programlarını inceleme yoluyla elde edilebilir.

Kaynaklar

- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri. Orta Öğretimde Coğrafya Eğitiminin Esasları*. Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Edminster, J. R. (2002). *The Diffusion of New Media Scholarship: Power, Innovation, And Resistance in Academe*. Unpublished Doctoral Dissertations. Department of English College of Arts and Sciences University of South Florida.
- Frost, C. J. (2000). *Comparing Attitudes About Forests Between Young Adults in North-Central Florida and the Peruvian Amazon*. Unpublished Master Thesis. Graduate School of the University of Florida.
- Graves, N. J. (1972). *Geography in Education: A Bibliography of British Sources. 1870-1970*. Sheffield: Geographical Association.
- Graves, N. J. (ed.) (1984). *Research and Research Methods in Geographical Education*. London: University of London Institute of Education.
- Jahoda, G. (1963). *The Development of Children's Ideas About Country and Nationality*. British Journal of Educational Psychology.
- Lambert, W.E., and Klineberg, O. (1967). *Children's View of Foreign Peoples*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Lee, C. K. (1991). *A Comparative Study of Selected Geography Curricula for Hong Kong and England with Special Reference to Environmental Education*. Unpublished Master Thesis. Hong Kong Certificate of Education.
- Marsden, W.E. (1980). *The West German Geography Curriculum Project: a comparative view*. Journal of Curriculum Studies, 12(1), 13-27.
- Mehlinger, H.D. (1989). *American Textbook Reform: What can we learn from the Soviet experience?* Kappan, 70(1), 29-33.

- Piaget, J., and Weil, A. (1951). *The Development in Children of the Idea of the Homeland and of Relations with Other Countries*. International Social Science Bulletin, 3561-78.
- Pike, L.W., and Barrows, T.S. (1979). *Other Nations, Other Peoples*. Washington, DC: US Government Printing Office.
- Sperling, W. (1978). *Geographiedidaktische Quellenkunde: Internationale Basisbibliographie und Einführung in die wissenschaftlichen Hilfsmittel*. Duisburg: Verlag für Pädagogische Dokumentation.
- Stoltman, J. P. (1996). "An International Perspective on Research in Geographical Education". In M. Williams (ed.) *Understanding Geographical and Environmental Education-The Role of Research*. London: Cassell Wellington House. Pp. 65-76.
- Stoltman, J.P., and Niemz, W. G. (1992a). The Field Trials Report on InterGeo II. In A.D. Hill (ed.) *Interdependence in Geographic Education*. Boulder, CO: University of Colorado.